

Dyslexieprotocol

Dongemond college

Inhoudsopgave

1. Doel en uitgangspunten	3
2. Doelgroep	3
3. Signalering en onderzoek	3
3.1 Signalering	3
3.1.1 Bij de aanmelding	3
3.1.2 Afname van signaleringstoetsen in de brugklas	4
3.1.3 Observatie door docenten	4
3.2 Onderzoek	4
3.2.1 Onderzoek n.a.v. de aanmelding	4
3.2.2 Onderzoek n.a.v. uitkomst dyslexiescreening	4
3.2.3 Onderzoek n.a.v. observatie docenten	5
4. Begeleiding en ondersteuning	5
4.1 In de klas	5
4.1.1 Compenserende aanpassingen	5
4.1.2 Dispenserende aanpassingen	6
4.2 Buiten de klas	7
4.2.1 Welke leerlingen komen in aanmerking voor ondersteuning buiten de klas?	8
5. Organisatie	8
5.1 Wie doet wat?	8
5.1.1 De directie	8
5.1.2 Docenten	8
5.1.3 Mentor	8
5.1.4 Ondersteuningscoördinator	9
5.1.5 Orthopedagoog	9
5.1.6 Dyslexiecoach	9
6. Communicatie	10
7. Bijlagen	
Bijlage 1 Spraakondersteuning d.m.v. TextAid (Made en vmbo Raamsdonksveer)	11

1. Doel en uitgangspunten

Hiervoor verwijzen wij u naar de visie van onze school.

- de ondersteuning vereist een geïntegreerde aanpak;
- de ondersteuning vindt plaats gedurende de hele schoolloopbaan;
- de ondersteuning gaat uit van wat werkt bij de leerling en wat een zo groot mogelijk effect heeft.

2. Doelgroep

Dit protocol beschrijft hoe het Dongemond college uitvoering geeft aan het dyslexiebeleid. Het protocol is gericht op:

- leerlingen die dyslectisch zijn en van wie een officiële dyslexieverklaring aan school is verstrekt.
- leerlingen die op onze school in leerjaar 1 instromen met een dyslexieverklaring op onderkendend niveau.
- leerlingen met een vermoeden van dyslexie.

3. Signalering en onderzoek

Bij veel dyslectische leerlingen is de diagnose dyslexie tijdens het basisonderwijs gesteld, maar toch kan het gebeuren dat docenten, mentoren of zorgspecialisten bij andere leerlingen ernstige lees- en/of spellingproblemen signaleren, zowel in de brugklas als in hogere leerjaren. Een verklaring hiervoor is bijvoorbeeld dat leerlingen nog lang met hun lees- en of spellingmoeilijkheden kunnen omgaan zonder dat dat (cijfermatige) effecten heeft.

Een aantal van hen krijgt na individueel onderzoek de diagnose dyslexie.

3.1 Signaleren kan plaatsvinden:

- bij aanmelding van de leerling voor het voortgezet onderwijs, wanneer er in het overstapdossier wordt gesproken van een vermoeden van dyslexie;
- door afname van signaleringstoetsen in de brugklas;
- door observatie.

Ook is een combinatie van bovenstaande manieren mogelijk.

3.1.1 Bij de aanmelding van leerling voor het vo

De signalering aan de hand van de gegevens van de basisschool vindt plaats in de periode april t/m juni, voordat de leerlingen naar het voortgezet onderwijs gaan.

Het onderwijskundig rapport dat het basisonderwijs een leerling meegeeft naar het voortgezet onderwijs, kan signalen bevatten dat een leerling problemen heeft met lezen en/of spellen. Hetzelfde geldt voor het formulier waarmee ouders hun kind aanmelden voor een school.

3.1.2 Afname van signaleringstoetsen in de brugklas

In de brugklas wordt aan het begin van het schooljaar (nadat de leerlingen voldoende hebben kunnen acclimatiseren) de dyslexiescreening klassikaal afgenomen tijdens een mentoruur. Hiervoor wordt het Signaleringsinstrument Protocol Voortgezet Onderwijs: Herziene versie augustus 2005 gebruikt. Dit instrument bevat het zinnendictee Het wonderlijke weer (cd, 2005) en de stil leestoets Hoe gevaarlijk is een tekenbeet? Van het dictee zijn er varianten voor de verschillende schoolniveaus.

3.1.3 Observatie door docenten

Docenten zijn in staat signalen van ernstige lees- en spellingproblemen bij leerlingen te herkennen. Wanneer een docent op basis van observaties van een leerling het vermoeden van lees- en spellingproblemen heeft geeft hij/zij dit aan bij de ondersteuningscoördinator en mentor. De ondersteuningscoördinator kan op basis van deze observaties verdere actie ondernemen (zie paragraaf 3.2.3).

3.2 Onderzoek

Wanneer lees- en/of spellingproblemen gesignaleerd zijn, weten docenten en zorgspecialisten dat er iets aan de hand is, maar niet wat. Op basis van een signalering kan geen enkele diagnose gesteld worden. Signalering levert wel een hulpvraag op die verder onderzocht moet worden.

3.2.1 Onderzoek n.a.v. de aanmelding van een leerling voor het vo

Wanneer uit die informatie blijkt dat er signalen zijn van ernstige lees- en/of spellingproblemen, zal de dyslexiecoach uitzoeken wat die problemen precies inhouden, hoe lang ze al bestaan, hoe ernstig ze zijn, welke hulp de leerling al heeft gehad en wat de resultaten daarvan waren. In overleg met de leerling en ouders wordt gekeken of er een hulpvraag ligt.

3.2.2 Onderzoek n.a.v. uitkomst dyslexiescreening

De brugklasleerlingen die behoren tot de 10% laagst scorende leerlingen bij de dyslexiescreening worden uitgenodigd voor de taal-, spellingles. Deze les wordt 20 keer gegeven. Het doel van deze lessen is het taalniveau op zo'n niveau brengen dat het geen belemmering oplevert voor het functioneren op school en/of een eventuele taalachterstand te verkleinen dan wel wegwerken of vast stellen dat er een risico is op dyslexie.

De dyslexiecoach verzamelt zelf zo veel mogelijk informatie om de hulpvragen te beantwoorden en legt dit vast. Hierbij maakt de dyslexiecoach gebruik van de volgende meetinstrumenten:

- Onderwijskundig rapport basisschool;
- Warme overdracht basisschool;
- Cito-scores voorgezet onderwijs;
- Klepel;
- EMT;
- Diatekst.

Daarna besluit de dyslexiecoach of verder onderzoek naar dyslexie noodzakelijk is. Is dit het geval, dan wordt het advies aan ouder(s)/verzorger(s) gegeven om de leerling te laten testen op dyslexie.

3.2.3 Onderzoek n.a.v. observatie docenten

Wanneer een docent op basis van observaties van een leerling het vermoeden van lees- en spellingproblemen heeft geeft hij/zij dit aan bij de ondersteuningscoördinator en bij de mentor. De ondersteuningscoördinator zal de orthopedagoog eventueel verzoeken informatie te verzamelen en eventueel toetsen af te nemen die nodig zijn om aan de hulpvraag van de leerling, de ouders en docenten te kunnen voldoen.

4. Begeleiding en ondersteuning

4.1 In de klas

4.1.1. Compenserende aanpassingen

Compenserende aanpassingen die belemmeringen door dyslexie kunnen verminderen en die voor alle leerlingen met een dyslexieverklaring gelden zijn:

- Eenduidige aangepaste beoordeling van de spelling bij de moderne vreemde talen.
- Extra tijd bij toetsen (20%). Deze kan op verschillende manieren gegeven worden, de docent maakt de keuze voorafgaand aan de toets aan de leerling bekend. Alle leerlingen (ook de leerlingen met verlengde tijd) ronden de toets af binnen de lestijd van 50 minuten:
 - De toets duurt 30/40 minuten. De rest van de leerlingen legt hun toets en antwoordvel op de hoek van de tafel. De dyslectische leerlingen mogen nog 6/8 minuten doorwerken.
 - Er wordt van te voren aangegeven welke opgaven de leerlingen met dyslexie niet hoeven te maken (20% van de opgaven).

Sommige leerlingen komen in aanmerking voor meerdere faciliteiten. De noodzaak hiervoor moet terug te vinden zijn in een orthopedagogisch rapport, behorende bij de eerder genoemde dyslexieverklaring.

Dit zijn de volgende faciliteiten (voor alle faciliteiten geldt dat de school uiteindelijk bepaalt welke faciliteiten noodzakelijk zijn en kunnen worden ingezet):

- Incidentele mondelinge herkansing of toetsing in overleg met de docent.
- Vergroot lettertype. Toetsen worden standaard in Arial/Verdana 12 aangeboden.
- Gebruik audio-ondersteuning volgens het aanbod van het Dongemond college.
- Aanpassing moeilijkheidsgraad leesboeken.

Uit onderzoek is gebleken dat aanpassingen als tijdverlenging, mondeling overhoren en gebruik van ondersteunende technologie niet alleen een positief effect hebben op de leerresultaten (de cijfers) maar bij een aantal leerlingen ook op de vaardigheid technisch lezen (accuratesse en leesvloeiendheid), schrijven (spellen en stellen), zelfwerkzaamheid, motivatie, competentiegevoel en concentratie (Lovett, 2010; zie verder literatuuroverzicht in Rolak & Henneman, 2010).

4.1.2 Dispenserende aanpassingen

Aanpassingen in de vorm van dispensatie(s) houden in dat een leerling wordt vrijgesteld van bepaalde geldende eisen. Bij het vaststellen van dispensatie(s) moet het toekomstperspectief van de leerling centraal staan. Voor taken die de leerling bij het eindexamen of in een vervolgopleiding uit moet kunnen voeren, is het niet gewenst dat dispensatie wordt verleend. Bij dergelijke taken moet worden nagegaan met welke hulpmiddelen een leerling ze wel kan uitvoeren.

Mogelijkheden voor dispensaties zijn:

- vrijstelling van voorleesbeurten;
- vrijstelling van een tweede moderne vreemde taal (MVT).

Dispensatie voor een tweede moderne vreemde taal kan op het VMBO zowel in de onderbouw vanaf klas 2, als in de bovenbouw worden verleend. Op havo en vwo kan dit alléén in de bovenbouw.

Als dispensatie verleend wordt, dient de leerling een ander vak te volgen voor het examen om te voldoen aan de vereiste studielasturen. In de onderbouw van het VMBO wordt de vervanging van de uren in overleg ingevuld.

Mocht een leerling dispensatie willen aanvragen voor een tweede moderne vreemde taal, wordt het onderstaande stappenplan gevolgd:

1. De mentor of decaan meldt de leerling aan bij de ondersteuningscoördinator. Deze bekijkt de aanvraag en zet deze door naar een van de dyslexiecoaches.
2. De dyslexiecoach onderzoekt de aanvraag. Daarbij worden de volgende zaken beoordeeld en bekeken:
 - a. Staat er op de dyslexieverklaring dat er dispensatie/vrijstelling voor een MVT geadviseerd wordt?
 - b. Op havo/vwo wordt gekeken welk profiel de leerling heeft. Daar komt vrijstelling eigenlijk alleen voor bij NT/NG profielen.
 - c. Bij docenten wordt geïnformeerd en in het dossier wordt bekeken of er sprake is van een duidelijk probleem bij de talen of de problemen over de hele linie zichtbaar zijn, of er andere zaken zijn, naast de dyslexie, die de problemen verergeren (bijvoorbeeld faalangst), of er eventueel al hulp aangeboden is en wat de effecten daarvan waren, etc.?
 - d. De dyslexiecoach gaat in gesprek met de ouders en de leerling afzonderlijk om erachter te komen hoe en hoeveel er geleerd wordt, hoe zij tegen het schoolverloop aankijken, welke vervolgopleiding ze willen doen, hoe zij de problemen ervaren, etc.?
 - e. Er wordt bekeken of de taal een belemmering oplevert voor het behalen van het examen of de voortgang in de passende onderwijsvorm.
3. Als blijkt dat ondanks geboden hulp en inzet van de leerling het diploma of de onderwijsvoortgang in gevaar komt, wordt het advies gegeven om dispensatie te verlenen voor een tweede moderne vreemde taal. Het advies is voorzien van de verslagen van gesprekken en relevante zaken die zich verder in het onderzoek voor hebben gedaan.
4. Het definitieve besluit wordt door de directeur genomen en wordt door de ondersteuningscoördinator aan ouders, leerling en mentor doorgegeven.

4.2 Buiten de klas

Ondersteuning tijdens de lessen behoort tot de reguliere inspanningsverplichting van de school. Ondersteuning buiten de lessen is afhankelijk van de omstandigheden en mogelijkheden van de school. Als de ondersteuning die docenten tijdens de lessen bieden (tijdelijk) niet toereikend is voor het behalen van voldoende leerresultaten, sociaal-emotioneel welbevinden, zelfstandigheid en weerbaarheid, kunnen kortdurende taakgerichte trainingen en regelmatige coaching of counseling een oplossing bieden.

Taakgerichte trainingen kunnen zich richten op:

- technisch lezen;
- begrijpend lezen;
- schrijven;
- spellen;
- studievaardigheden;
- gebruik van ondersteunende technologie.

4.2.1 Welke leerlingen komen in aanmerking voor ondersteuning buiten de klas?

Drie groepen leerlingen komen in aanmerking voor taakgerichte trainingen.

1. Dyslectische leerlingen voor wie ondersteuning tijdens de les, inclusief de compensaties en dispensaties, niet voldoende blijkt te zijn om op hun niveau bij een of meer vakken te kunnen functioneren.
2. Dyslectische leerlingen, die bij alle vakken ernstige problemen blijven ondervinden door onvoldoende functionele lees- en schrijf vaardigheid.
3. De leerling die door school of ouders aangemeld wordt voor onderzoek naar dyslexie, maar bij wie de diagnose niet gesteld kan worden, omdat de didactische resistentie (de hardnekkigheid van het lees- en/of spellingprobleem) nog niet is aangetoond. Het betreft leerlingen bij wie duidelijke vermoedens zijn van dyslexie, maar die in het verleden, om welke reden dan ook, niet planmatig zijn begeleid. De criteria voor deze begeleiding zijn voor oudere leerlingen nog niet volledig uitgekristalliseerd. Wel staat vast dat wanneer uit de leergeschiedenis blijkt dat er onvoldoende hulp geboden is, er gedurende 15 tot 20 weken goed geprotocolleerd dient te worden begeleid, alvorens enige steek houdende uitspraken gedaan kunnen worden (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

5. Organisatie

5.1 Wie doet wat in ons dyslexiebeleid?

5.1.1 De directie

- Zorgt voor algemene bekendheid en toegankelijkheid van de gehele procedures bij leerlingen, ouders en docenten.
- Zorgt voor de plaatsing van de procedures in het zorgbeleid op de site van de school.
- Zorgt voor de naleving van de procedure door iedereen verbonden aan school.
- Formuleert samen met de zorgspecialisten een visie, missie en uitgangspunt t.a.v. het dyslexiebeleid.
- Zorgt samen met de ondersteuningscoördinator voor borging en bijstelling van het dyslexiebeleid.

5.1.2 Docenten

- Bespreken met de mentor van de desbetreffende leerling de signalen waarvan zij een vermoeden hebben dat dit met taal- en/of leesproblemen te maken hebben.

5.1.3 Mentor

- Bespreekt met de leerling de signalen die de vakdocent(en) zijn opgevallen.
- Geeft de bevindingen door aan de ondersteuningscoördinator.

5.1.4 Ondersteuningscoördinator

- Zorgt dat de toegekende faciliteiten bekend en toegankelijk zijn voor docenten en andere betrokkenen.
- Zet een procedure op voor signalering via observatie en stelt verder onderzoek op schrift en zorgt dat deze bekend is bij docenten.

5.1.5 Orthopedagoog

- Doet, buiten de brugklasscreening, de onderzoeken naar een risico op dyslexie.

5.1.6 Dyslexiecoach

- Signaleert vanuit de dossiers van de aanleverende scholen vermoeden van dyslexie of ernstige lees- en spellingproblemen.
- Selecteert leerlingen die in aanmerking komen voor verder onderzoek.

Observeren

- Verzamelt informatie van leerlingen, op aanwijzing van de ondersteuningscoördinator, die door observatie van docenten nader onderzocht moeten worden op eventuele dyslexie.

Toetsen

- Organiseert en laat het klassikaal onderzoek uitvoeren. Dit betekent onder meer een rooster maken voor het afnemen van de toetsen en de termijn vastleggen waarbinnen docenten de gemaakte toetsing moeten inleveren.
- Selecteert leerlingen die voor verder onderzoek in aanmerking komen.

Intakefase

- Maakt een samenvatting van relevante informatie uit het dossier, het toets overzicht en rapportcijfers.
- Neemt toetsen af indien het lees- en spellingniveau onbekend is. Zie hiervoor: Toetsen en interventies bij Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs Nederlands en de Moderne Vreemde Talen (Kleijnen et al., 2008).
- Stelt vast of er een vermoeden is van dyslexie.
- Stelt ouders en leerlingen hiervan op de hoogte.

Strategiefase

- Stelt vast of er voldoende informatie is om de hulpvraag te kunnen beantwoorden.

Onderzoeks-, integratie en indiceringsfase

Bij vermoeden van dyslexie in leerjaar 1 wordt een leerling in de taal-, spellingles geplaatst om vast te kunnen stellen of er sprake is van didactische resistentie.

Indien na 20 lessen vast is komen te staan dat er sprake is van didactische resistentie, wordt ouders geadviseerd hun kind te laten testen op dyslexie bij een daartoe gevestigde deskundige.

Dit onderzoek wordt bekostigd door de ouders.

Adviesfase

- Bespreekt met leerling en ouders het onderzoeksrapport. In sommige gevallen zal dit gesprek worden gevoerd met de orthopedagoog.
- Bespreekt met leerling en ouders het dyslexieprotocol van school.
- Bespreekt met leerling en ouders de adviezen uit het onderzoeksrapport, gaat samen met hen na hoe deze te realiseren zijn en maakt daarbij een taakverdeling: wat gaat thuis gebeuren en wat op school.
- Geeft duidelijk aan wanneer en waarom een advies niet te realiseren is.
- Bespreekt de adviezen met de docenten van de leerling.

6 Communicatie

Een goede ondersteuning van leerlingen met dyslexie in het voortgezet onderwijs kan niet zonder een constructieve samenwerking met de ouders van de leerling

Bijlage 1

Spraakondersteuning d.m.v. TextAid op het Dongemond college

Afspraken

1. Leerlingen met dyslexie en alle leerlingen die door de ondersteuningscoördinator worden aangedragen hebben recht op TextAid en kan in overleg ingezet worden.
2. De dyslexiecoach informeert de docenten.
3. Het schooljaar kent twee periodes. Per periode kan een leerling een keuze maken m.b.t. TextAid-gebruik.
4. Leerlingen die aangeven gebruik te gaan maken van TextAid zijn verplicht de startcursus TextAid op school te volgen.
5. Leerlingen die aangeven gebruik te gaan maken van TextAid zijn verplicht daar een hele periode gebruik van te maken.

Leerling komt afspraak niet na

Docenten moeten direct bij de dyslexiecoaches melden als een leerling geen gebruik maakt van TextAid bij een toets ondanks het feit dat hij/zij dat wel heeft aangegeven aan het begin van de periode.

De dyslexiecoach neemt daarop contact met de ouders op.

- Met goedkeuring van de ouder(s) stopt de leerling met TextAid voor een bepaald vak/alle vakken. Deze keuze geldt voor de rest van het schooljaar.
- De leerling geeft aan door te willen gaan met TextAid.

Als er 3x contact met ouders is geweest omtrent het niet nakomen van de TextAid-afpraak vervalt de faciliteit op spraakondersteuning bij de eerst volgende keer dat de leerling de afspraak niet nakomt. Dit geldt voor de rest van het schooljaar.

Docent komt afspraak niet na

De leerling of diens ouders melden het direct bij de dyslexiecoaches als de leerling geen gebruik heeft kunnen maken van TextAid bij toetsen ondanks dat hij/zij dat wel heeft aangegeven aan het begin van de periode.

De dyslexiecoach neemt daarop contact op met de betreffende docent.

Werkwijze

Aanvragen spraakondersteuning

- Aan het begin van het schooljaar krijgen de ouders van alle leerlingen met recht op spraakondersteuning een mail met daarin de werkwijze omtrent TextAid.
- Het schooljaar is opgedeeld in twee periodes.
Een leerling kan per periode zijn TextAid-gebruik wijzigen.
- Leerlingen uit klas 1 met recht op spraakondersteuning krijgen in de eerste weken van het nieuwe schooljaar uitleg over het programma TextAid en hoe dat op het DC ingezet wordt. Na deze uitleg krijgen de leerlingen en hun ouders een mail dat ze in het eigen Magisteraccount via de inschrijffijst kunnen aangeven voor welke vakken ze TextAid gaan inzetten in periode 1.
- Leerlingen uit klas 2, 3 en 4 met recht op spraakondersteuning krijgen in de eerste week van het schooljaar een mail dat ze in het eigen Magisteraccount via de inschrijffijst kunnen aangeven voor welke vakken ze TextAid gaan inzetten in periode 1.
- Na sluiting van de inschrijffijst is het niet meer mogelijk om wijzigingen aan te geven.
- Alleen de leerlingen die in de periode voorafgaand aan een proefwerkweek of SE-week gebruik hebben gemaakt van TextAid bij bepaalde vakken kunnen bij deze vakken ook tijdens deze aansluitende proefwerkweken en/of SE-weken gebruik maken van TextAid.
- Aan het einde van periode 1 krijgen de leerlingen met recht op spraakondersteuning een mailtje om hen erop te attenderen dat er wijzigingen aangebracht kunnen worden in de inzet van spraakondersteuning.
- De inschrijffijst in Magister zal voor een bepaalde tijd weer opengesteld worden.
- Na sluiting van de inschrijffijst zal het wederom niet meer mogelijk zijn om wijzigingen door te geven.

Gebruik van spraakondersteuning bij toetsen

- Als een leerling heeft aangegeven gebruik te maken van TextAid, dan moet hij/zij voorafgaand aan de toets een laptop ophalen in de mediatheek/Open Leercentrum.
- In de klas krijgt de leerling ook de reguliere papieren toets.
- De leerling downloadt de digitale toets vanaf de interne K:\-schijf in de toetsmodus van het programma TextAid.
- Indien een toets wordt gemaakt in de thuismodus van TextAid wordt dit gezien als spieken en zullen de consequenties inherent daaraan zijn.

- De K:\-schijf is voor leerlingen enkel benaderbaar via een TextAid-laptop.
- De leerling maakt de toets op papier en kan naar eigen inzicht de tekst laten voorlezen d.m.v. het programma TextAid.
- Aan het eind van de les brengt de leerling de laptop terug naar de mediatheek/Open Leercentrum.

Gebruik van spraakondersteuning thuis

Leerlingen kunnen leermiddelen thuis ook voorgelezen krijgen via TextAid of de spraakondersteuning passend bij de methode. Leerlingen hebben daartoe reeds eerder de inloggegevens van ontvangen. Mocht de leerling deze niet meer hebben dan kan hij/zij contact opnemen met de dyslexiecoach.

De schoolboeken kunnen leerlingen digitaal downloaden via de vaste computers op school.